

Onderzoek naar een bodemreliëf te Heemskerk

DOOR

J. ROEFSTRA (*)

Inleiding

Er hebben niet alleen opmerkelijk veel kastelen bestaan in Beverwijk maar bovenal in Heemskerk. Van vele is de plaats bekend geworden door middel van historisch en archeologisch onderzoek. Al deze kastelen bevonden zich aan de rand van de oude strandwallen en waren gelegen in de kleigronden. Het is de vraag of het opmerkelijk aantal kastelen duidt op de aanwezigheid van een curtis of domeinhof.¹ Door bestudering van historische en archeologische gegevens tracht ik een antwoord te geven op de vraag waar mogelijk de curtis heeft gelegen.

Wat is een curtis?

In de Karolingische tijd is het hofstelsel ontstaan. De hoven waren meestal in het bezit van kerkelijke en wereldlijke machthebbers. Een curtis of domeinhof, bestond uit een hof (de centrale boerderij) met grootgrondbezit in eigendom van een grondheer. Een hof bestaat uit twee delen: het domein of vronland (terra indominicata) rechtstreeks uitgebaat voor de heer, en de omliggende gronden (terra mansionaria) aan de horigen toegewezen voor hun eigen levensonderhoud.² Meestal waren deze te herkennen aan langgestrekte afgebakende percelen. De heer of diens meier

Afb. 1. KLM Aerocarto, nr. 64804, 1964

gaf vanuit de hof leiding aan de hieraan verbonden horigen die het land bewerkten. Daarnaast fungeerde een hof ook als bestuurscentrum waar recht gesproken werd (hofgericht). De onvrije boeren of horigen hadden vele verplichtingen tegenover de heer of meier van de hof. Het kosteloos verrichten van werkzaamheden op de vroom -of hoflanden en andere hand-, span- of wagensdiensten behoorden hiertoe. Het hoofdgebouw zal bestaan hebben uit een verblijf voor de heer of meier met een zaal en bedrijfsgebouwen zoals voorraadschuren, werkplaatsen en stallen. Het is niet zeker of deze hoven altijd versterkt waren. Vanaf de 13de eeuw raakte dit hofstelsel in onbruik en verdween langzaam, tezamen met de horigheid. De families die de landerijen bewerkten kregen daardoor met grote veranderingen te maken. De horigheid, zoals vermeld, verdween langzaam of was afkoopbaar. De aantrekking van de steden met rechten deed zich gelden.³ In plaats van vergoedingen in natura werd nu alles met geld betaald.

Aanwijzingen voor het bestaan van een curtis

In de nabije omgeving van de huidige grens tussen de gemeenten Beverwijk en Heemskerk zijn toponiemen te vinden die wijzen op een Hof. Een kaart uit de 19de eeuw bevat de nog steeds voorkomende toponiemen ter plekke zoals Hofland, Hoflaan, Hofdorp (of Hogendorp) en Hof. Deze worden in 1250 al vermeld.⁴ Verder bestaat er een oorkonde uit 1248 waarin staat dat Willem, gekozen Roomskoning (de vader van Floris V), samen met zijn broer Floris de hof te Heemskerk, Hoflant geheten, verkoopt aan de ridders Simon van Haarlem en Wouter van Egmond voor 760 pond.⁵ J.C.Kort noemt Hoflant de Noordelijkste Hof in het graafschap Holland die in de 13de eeuw in handen was van de graven van Holland, en circa 40 hectare groot was.⁶ Het grondbezit wordt door H.A.van Foreest geschat op 127 morgen land met vijf hoeven. Sommige van de hoeven vinden we later terug onder de lenen van het huis Haerlem.⁷ Beide onderzoekers hebben dus een verschillende visie over de grootte van het grondbezit. Simon van Haarlem en zijn zwager Wouter van Egmond verdelen de grond van de opgeheven curtis waar zij beiden een kasteel lieten bouwen. Wouter van Egmond zou verblijven op Ter Wijc en Simon van Haarlem op het huis Haarlem. De verkoop van de domeinhof Hoflant is een belangrijk moment in de plaatselijke geschiedenis. Het heeft onder andere verstrekkinge gevolgen voor de ontwikkeling van de omgeving. Het hoofdgebouw als plaatselijk bestuurscentrum van de graven van Holland verdwijnt hiermee. De curtis met zijn rechten wordt overgenomen door deze belangrijke ridders. Over de curtis Hoflant is een uitvoerig artikel verschenen van

de hand van Van Foreest.⁸ De auteur heeft echter niet de juiste plaats kunnen aangeven van het hoofdgebouw. Waar heeft dit gelegen? Van Foreest moest bij de beantwoording van deze vraag in gebreke blijven.

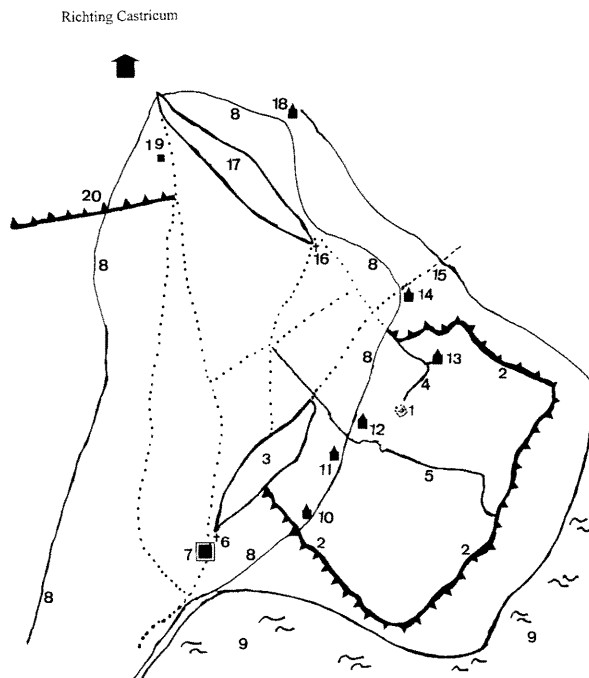
De datering van de vijf versterkte woningen (kastelen) in de omgeving van de curtis Hoflant

Het is nodig om de ligging en ontstaansgeschiedenis van de vroeger aanwezige kastelen Adrichem, Ter Wijc, Merestein, huis Haarlem en Assumburg te belichten ten einde een aanwijzing te vinden of het hoofdgebouw van de curtis in verband staat met één van deze kastelen, of op één van deze terreinen heeft gestaan. Er is geen enkele aanwijzing te vinden dat het hoofdgebouw is blijven bestaan. Dit kan verklaard worden. Na de verkoop van de Hof Hoflant verrees het huis Haerlem (later Oud- Haerlem genoemd) dat een dominerende plaats innam in de gehele omgeving. Door de eeuwen heen is beweerd dat het huis Haerlem veel ouder was en op de plaats gebouwd werd waar voorheen het hoofdgebouw stond van de curtis.⁹ Het archeologisch onderzoek van professor dr. J.G.N.Renaud gaf echter geen eerdere datering dan het midden van de 13de eeuw.¹⁰ Dit komt overeen met de archiefgegevens. Simon van Haarlem (genoemd in de akte van 1248) verlaat zijn huis in de stad Haarlem, en bestemt dit tot klooster voor de Carmelieten in 1249.¹¹ Zijn huis Haerlem te Heemskerk is de nieuwe woonplaats van het geslacht geworden. Door de stadsrechten die de stad Haarlem ontving in 1245 verloren de heren van Haarlem vele rechten waardoor zij zich gedwongen voelden zich elders te vestigen. De heren van Haarlem vormden hierop geen uitzondering.¹² Evenals bij het huis Haerlem, kon Renaud tijdens het (eerder uitgevoerde) onderzoek van de hofstede Ter Wijc, de oudste fase (een woontoren) niet vroeger dateren dan het midden van de 13de eeuw.¹³ Dit mede dankzij de studie van de bewoningsgeschiedenis van Ter Wijc door Van Foreest.¹⁴ Onder de vondsten die toen zijn gedaan bevindt zich geen ouder materiaal.¹⁵ Ook de resten van de voorburcht gaven geen eerdere datering.¹⁶ Ter Wijc moet dus circa 1250 door Wouter van Egmond zijn gebouwd. Hetzelfde geldt voor de voorganger van het huidige kasteel Assumburg.¹⁷ Het kasteel Assumburg was een leen van de heren van het huis Haerlem.¹⁸ De plaats van het huis Merestein, nu grotendeels bebouwd, is niet archeologisch onderzocht. Toch zijn er fundamenten gezien die echter uit kleinere baksteenformaten bestaan.¹⁹ Beelaerts van Blokland plaatst dit kasteel, in zijn onderzoek naar de bewoners, pas in de 14de eeuw.²⁰ De grond waarop Merestein verrees wordt al in 1250 door Simon Van Haarlem aan zijn zwager Wouter Van Egmond in leen gegeven.²¹ Ook het kasteel Adrichem bevond zich binnen de Sint

Aagtendijk en lijkt in de zelfde tijd als bovengenoemde kastelen gesticht te zijn. Er zijn tijdens een kort onderzoek in 1976 twee fundamenten aangetroffen.²² Gezien het baksteenformaat en het aangetroffen aardewerk kon de bouw van het kasteel circa 1250 gedateerd worden. Bijna alle kastelen zijn dus gesticht rond het jaar 1250, terwijl het hoofdgebouw van de curtis Hoflant verdwijnt uit de historische bronnen.

Een bodemreliëf op een luchtfoto

Tijdens het bestuderen van oude luchtfoto's in 1989, ontdekte ik een duidelijk bodemreliëf op één daarvan (afb. 1). De opduiking bevindt zich tussen de voormalige kastelen Adrichem, Ter Wijk (later Oosterwijk of Foreest geheten), Merestein, het huis Haerlem en Assumburg. Deze bevinden zich op korte afstand van elkaar. Opvallend is ook dat alle kasteelterreinen in het gebied van Beverwijk-Heemskerk (zie afb. 2) langs de geestgronden - de voormalige strandwallen van de oude kustlijn - en de kleigronden liggen. Wat opvalt is de gunstige ligging van dit bodemreliëf gelegen aan de rand van de geestgrond Hoflant, waarop zich de domeinakkers (de geest) bevinden. Wat nu bovenal te denken geeft: de merkwaardige ligging van het boven zijn omgeving uitstekende stuk grond aan de rand van de geestgrond Hoflant, waarop zich ongetwijfeld de domeinakkers bevonden. Het gaat hier om het op de luchtfoto waarneembare bodemreliëf.

Afb. 2. Kaart situatie ca. 1250 (tek. J. Roefstra).

Eveneens kan men niet voorbij gaan aan de gunstige verbinding met Heemskerk en Beverwijk, alsmede de ligging aan een kreek en het veer naar Uitgeest.²³ Ten slotte springt in het oog dat de Sint Aagtendijk - aangelegd in de 12de eeuw²⁴ - de laaggelegen gronden beschermt, waarop in de 13de eeuw nu juist de kastelen zijn ontstaan.²⁵

Een zorgvuldige bestudering van het topografisch materiaal leert, dat de (voormalige) Hoflaan zich niet overtuigend oriënteerde op het kasteel Oud-Haerlem, maar aanloopt op het perceel waarin de bodemverheffing zich bevindt (zie afb. 3).

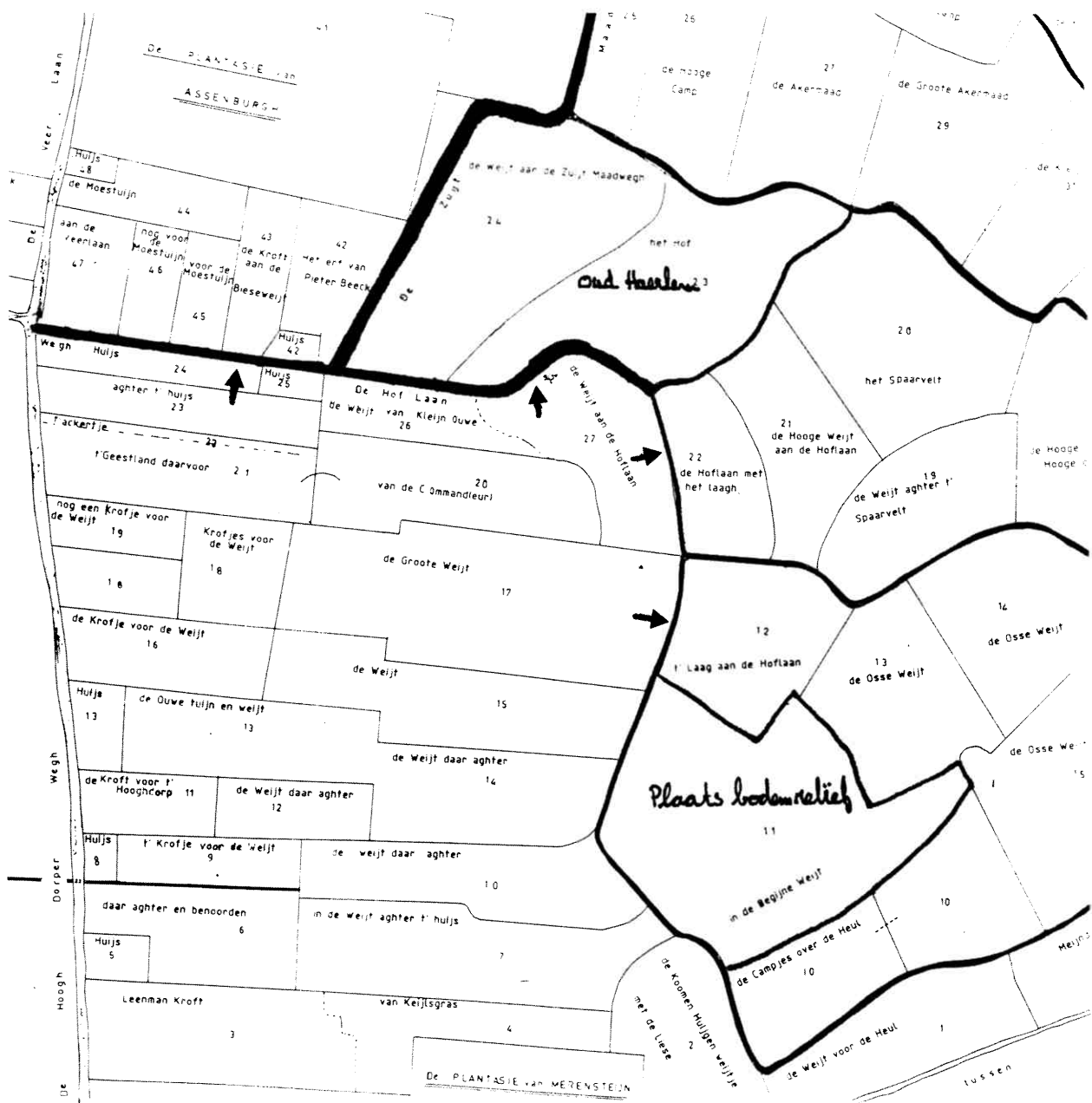
Bedoelde bodemopduiking is trapeziumvormig (zie afb. 1). De afmetingen van de rechthoekige kern bedragen circa 25 x 12 meter (een gebouw?). Deze bevindt zich op zijn beurt binnen een trapeziumvorm met de afmetingen 37 x 28 x 25 meter. Gezien de overeenkomsten met een der percelen ter plaatse van Oud-Haarlem (zie afb. 1) lijkt het mij niet onmogelijk dat het hier om de plattegrond van een kasteel gaat.

De archeologische gegevens van deze lokatie

Helaas is het verhoogde stuk grond nabij het station Heemskerk, gedeeltelijk bebouwd (afb. 4). Een kans op een uitgebreid onderzoek is hiermee verkeken. Toch is er nog gepoogd om door middel van een reeks boringen door auteur dezes resten te vinden van het hoofdgebouw van de curtis. Op één plek kon een profiel van een greppel of gracht aangetoond worden.²⁶ Tussen de jaren 1969-1975 heeft de archeologische werkgroep van het Museum Kennemerland enige waarnemingen gedaan (naar een inheems-Romeinse nederzetting en in een nieuw aan te leggen

1. Mogelijke plaats van het (tweede?) hoofdgebouw van de curtis Hoflant, vermeld in 1248
2. Sint Aagtendijk
3. Geest Hofland
4. Mogelijk oude Hoflaan
5. Broeksloot (huidige grens tussen Beverwijk en Heemskerk)
6. Sint Agathakerk
7. Het dorp Sint Agathakerk
8. Grens oude duinen
9. Wijkermeer
10. Adrichem
11. Ter Wijk (later Oosterwijk of Foreest genoemd)
12. Merestein (vanaf 1350)
13. Huis Haarlem (ook Oud-Haerlem genoemd)
14. Assumburg (vanaf ca 1250)
15. Veer te Assum, over de Dye of Hecksloot
16. Heemskerk
17. Geest van Heemskerk
18. Huis te Heemskerk (later Marquette genoemd)
19. Huldtoneel of Schepelenberg (waarschijnlijk een oude plaats waar recht gesproken werd)
20. Ouden dijk

..... = oude wegen

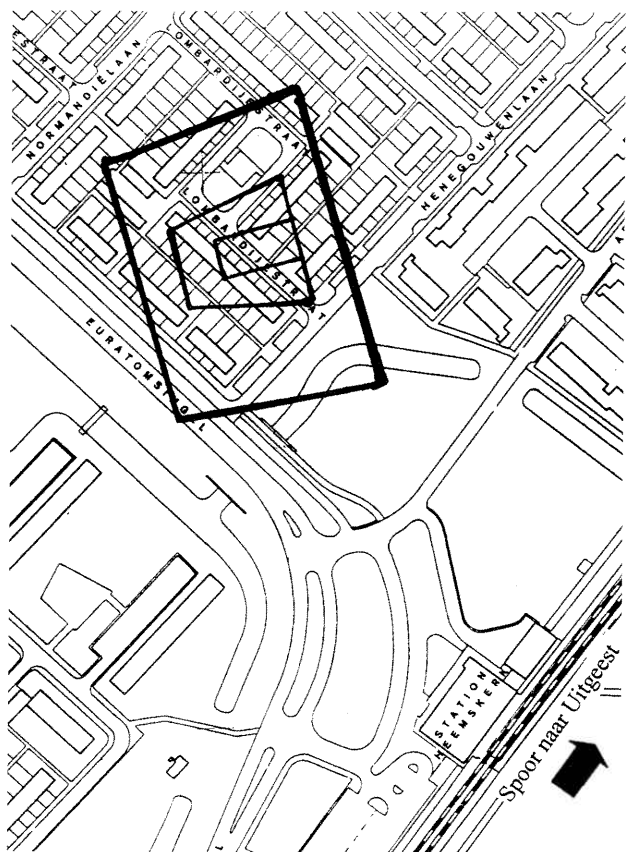

Afb. 3. Kaart Zuidbroek in 1731 getekend door D.J. Jansonius. Historische Kring Heemskerk. Volgens de veldnamen (1539-1731) liep de weg door tot het perceel waarin het bodemreliëf zich bevond.

woonwijk) nabij de locatie van het bodemreliëf. Tijdens deze waarnemingen is veel middeleeuws aardewerk gevonden zoals proto-steengoed (80% van het gevonden aardewerk (zie afb. 5), kogelpot, Pingsdorf -en Andenne aardewerk.²⁷ In greppels (de grachten?) zijn enige Pingsdorfscherven aangetroffen.²⁸ Er is geen bijzondere aandacht besteed aan de laat-middeleeuwse vondsten. Men was niet op de hoogte van een opduiking op deze lokatie. De vondst van het protosteengoed, Pingsdorf, Andenne- en kogelpotaardewerk, het ontbreken van later aardewerk op het terrein van het bodemreliëf, tonen een bewoning aan vanaf het eind van de 12de eeuw tot het midden van de 13de eeuw.

Heeft dit mogelijke hoofdgebouw van de curtis Hoflant een voorganger gehad?

De landen van de curtis strekten zich in ieder geval uit tot het begin van de geestgrond Hoflant waarop de oudste kerk staat van Beverwijk. Vóór het midden van de 13de eeuw heette deze nederzetting Sint Aagtenkerk. Een belangrijk deel strekte zich ook uit in de richting van de oudste dorpskern van Heemskerk (zie afb. 2). Op de geest zijn oude bewoningssporen te vinden.²⁹ Aangezien de Sint Aagtenkerk is verbonden met de geestgrond Hoflant, vraag ik mij af of het Albert I Banjaert (vermeld tussen 1128-1174) niet is geweest die een rol heeft gespeeld in de aanleg van deze

Afb. 4. Bodemreliëf geprojecteerd in de huidige situatie (tek. niet op schaal)

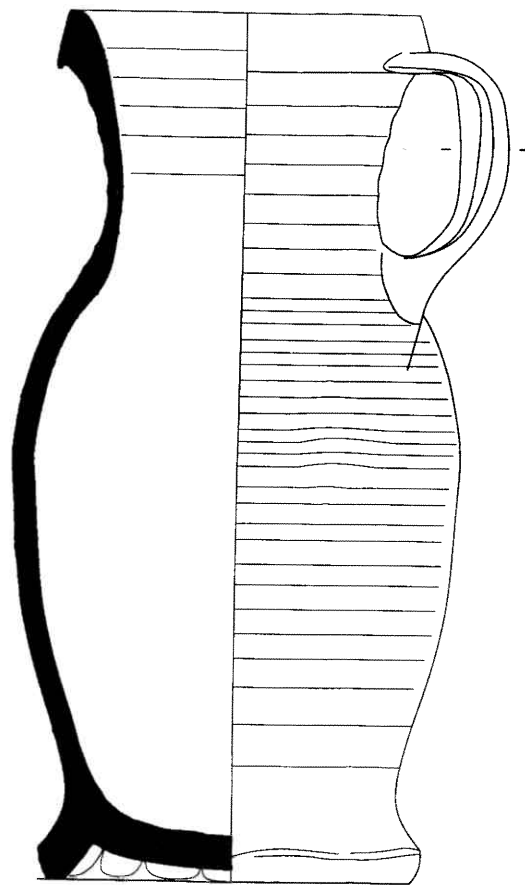
dijk. De dijk, aangelegd in de 12de eeuw, beschermde de lagere gronden van een oudere curtis die op de geestgrond gestaan moet hebben.

Albert I Banjaert was tenslotte de heer van Sint Aagtenkerk en resideerde op zijn huis aldaar.³⁰ Een aantrekkelijke hypothese is of het verblijf van Albert Banjaert niet hetzelfde is als het oudste hoofdgebouw van de curtis Hoflant.

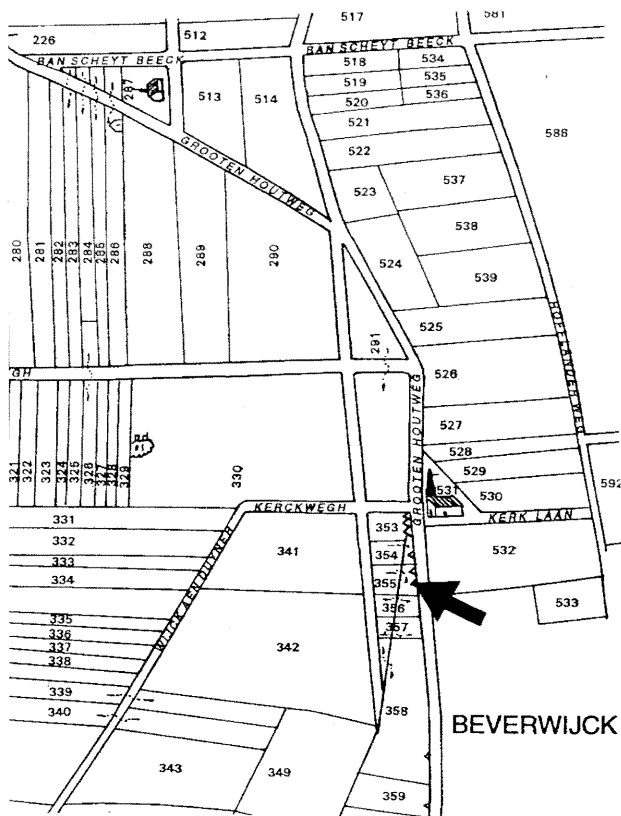
Na langdurige onderzoek van historische, archeologische en topografische gegevens dat ongeveer twaalf jaar in beslag nam, meen ik nu de plaats aan te kunnen tonen waar het kasteel Banjaert gestaan heeft. Men moet het zoeken nabij de oudste kerk van Beverwijk, voorheen dorp van St. Aagtenkerk genoemd. De kerk bevindt zich op het begin, aan de zuidzijde, van de geestgrond Hoflant. Mijn vermoeden om de plaats van Banjaert nabij de oudste kerk te moeten zoeken op de zuidzijde van de geestgrond Hoflant is hiermee sterker geworden. De akte van 1345 spreekt uitdrukkelijk over het terrein van Banjaert ten zuiden van de pastoorswoning (nabij de kerk) binnen de vrijheid van de stad Wijk (later Beverwijk) het voormaliger dorp St. Agathenkerk.³¹ In 1986 zijn er tijdens enige archeologische verkenningen bewoningslagen aangetroffen die dateren uit de 12de en 13de eeuw.³² Vooral omdat de belangrijkste weg door het oude dorp, Koningsweg geheten, langs deze locatie loopt (de weg is

een onderdeel van de zogenaamde Noord-Zuidroute in het graafschap Holland, afb. 6) verwacht ik hier de plaats Banjaert, dat wil zeggen, het hoofdgebouw van de eerste domeinhof, wellicht te vinden zou zijn. Helaas was de sloper sneller. De zwaar vervuilde grond werd diep weggesaneerd. Nog voordat er een opmeting uitgevoerd kon worden was er niets meer te zien. Alle gegevens tesamen laten het perceel zien waar Banjaert verbleef (afb. 6). Eindelijk weten wij nu waar het huis Banjaert gelegen moet hebben. Het is te hopen dat het aangegeven terrein ooit voor archeologisch onderzoek toegankelijk wordt.

Was de verwoesting van het huis van Albert Banjaert, die aan de zijde stond van de latere graaf Willem I, in 1204 niet de aanleiding tot de stichting van een nieuw hoofdgebouw van dezelfde curtis gezien de vondsten op de mogelijke lokatie van dit bodemreliëf vanaf 1204? Tot de oude curtis (verwoest in 1204) behoorde mogelijk ook de 'scurviertel', de grond waarop mogelijk een landbouwschuur zich bevond. Deze wordt in 1259 in leen gegeven aan Johannis de Dunis, een lid uit het geslacht van Egmond.³³ Vanaf 1200 lijkt men dit soort hoven te verplaatsen naar nattere gebieden voor een grotere weerbaarheid.³⁴ Misschien heeft de Loonse oorlog (1203- 1206) laten zien hoe kwetsbaar

Afb. 5. Kan van protosteengoed, tek. Michel Hulst, Archeologische Werkgroep Beverwijk en Heemskerk

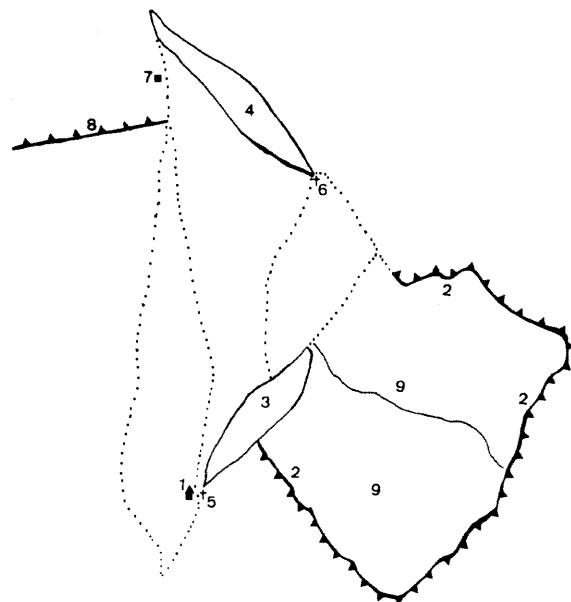
Afb. 7.
De pijl verwijst naar de omgeving waar de locatie van het huis van Albert Banjaert zich bevindt (het eerste hoofdgebouw van de curtis?) nabij de Koningsweg en de kerk van Beverwijk.
Detail van de kaart naar origineel uit 1539, Rijksarchief Noord-Holland, archief Abdij van Egmond, nr. 179.
Tek. Projectgroep Karthografie 1996, o.l.v. A.Schweitzer, Museum Kennermerland 1996

deze adellijke verblijven zijn. Dit zou kunnen verklaren waarom het hoofdgebouw niet meer op de strandwal werd herbouwd, maar waarschijnlijk op de lokatie herkenbaar op de luchtfoto.

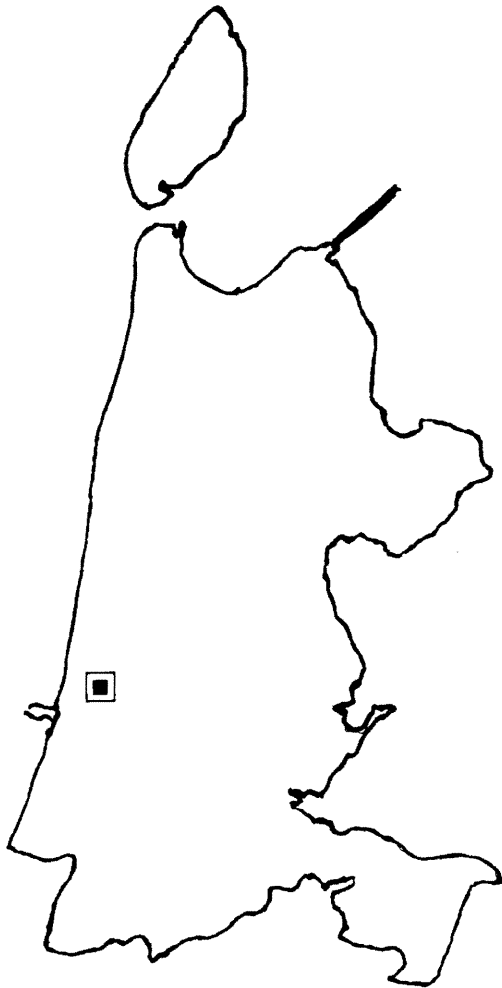
Conclusie

Door vergelijking van de sporen in het terrein op de luchtfoto met die van het huis Haerlem, de afmetingen en zijn trapeziumvorm, lijkt het bodemreliëf te duiden op een plattegrond van een kasteel. De verhoging ligt op een gunstige plek aan de rand van de geestgrond Hoflant met de domeinakkers, de toegang naar Beverwijk (Sint Agathenkerk) en Heemskerk en het veer naar Uitgeest. De toponiemen in de omgeving zoals Hof, Hofland, Hof- of Hoogdorp duiden op de aanwezigheid van een hof. De omgeving wordt beschermd door de Sint Aagtendijk die in de 12de eeuw aangelegd is ter bescherming van de lagere gronden. Archeologische vondsten tonen aan dat de plaats van het reliëf bewoond is geweest in het begin van de 13de eeuw. De trapeziumvormige greppels die te zien zijn op de luchtfoto, komen overeen met de lokatie waar het aardewerk is gevonden en de borin-

gen zijn verricht. Latere vondsten c.q. sporen ontbreken op het perceel waar zich het reliëf bevindt. Gesteld kan worden dat er na het midden van de 13de eeuw geen bewoning meer heeft plaatsgevonden. De kastelen Adrichem, Ter Wijc, Merestein, huis Haerlem en Assumburg dateren niet van vóór 1248, gezien de archeologische en historische gegevens. Het hoofdgebouw van de curtis Hoflant lag dus op een andere plaats. De oorkonde van 1248, waarin sprake is van de verkoop van de grafelijke curtis geheten Hoflant, duidt op het verdwijnen van het hoofdgebouw van deze curtis. Wellicht juist daardoor ontstond er een nieuwe grens tussen Beverwijk (Sint Aagthekerk) en Heemskerk. De grens doorsneed de grafelijke domeinakkers. Een ouder hoofdgebouw van de curtis was waarschijnlijk bovenop de geest Hoflant gelegen. Tot deze oudere curtis behoorden de domeinakkers vanaf Sint Agathekerk tot Heemskerk, de laaggelegen gronden die door de Sint Aagtendijk werden beschermd en de 'scurviertel' die vermeld wordt in 1259. Mogelijk was het Albert I Banjaert, vermeld tussen 1128-1174, heer van Sint Agathenkerk en de beheerder van deze oudere hof, onder wiens bewind deze dijk is aangelegd. Dit verblijf van Albert II Banjaert werd in 1204 verwoest in de Loonse oorlog door het leger van Lodewijk van Loon. Albert II Banjaert stond tesamen met onder

Afb. 8.
Kaart situatie 12e eeuw.
1. Vermoedelijke lokatie Banjaert
2. Sint Aagtendijk
3. Geestgrond Hofland waarop de domeinakkers (1e en 2e fase) zich bevinden van de curtis.
4. geestgrond Oosterzij
5. Sint Aagtendijk (het doorp en de kerk)
6. Kerk van Heemskerk
7. Scepelberg of Huldtoneel
8. Oude dijk
9. De lage gronden van de curtis

Afb. 8. Beverwijk en Heemskerk in Noord-Holland

andere Wouter van Egmond aan de zijde van Willem I. Het bodemrelief dat aangetroffen is op een luchtfoto, naast de geestgrond Hoflant ter hoogte van het station Heemskerk vormde gezien zijn afmetingen en indeling, waarschijnlijk een goede aanwijzing voor de plek waar eens het latere tweede hoofdgebouw van de in 1248 verkochte grafelijke curtis Hoflant gestaan moet hebben.

Beverwijk/ Amsterdam 1996

Noten

- * Op deze plaats wil ik Gerard Alders, beleidsmedewerker archeologie van de provincie Noord-Holland, bedanken voor de adviezen en aanwijzingen m.b.t. dit artikel.
Mijn dank gaat ook naar drs. A. Schweitzer die de teksten nogmaals kritisch doorgelezen heeft en naar Alexander Metselaar en Cary Speksnijder.
- ¹ J.G.N. Renaud, 1952, pp 31-33 en C.Hoek, 1973.
 - ² J.A.J. Vervloet, 1984.
 - ³ J.G.Kruisheer Oorkondenboek Holland - Zeeland tot 1299 (1222-1256), Assen/Maastricht 1986, pp. 719-720. Simon van Haarlem wilde niet dat zijn horigen zich vestigden in de 'vrije' stad Alkmaar of Haarlem. Dit is een duidelijk aanwijzing dat de rechten van de curtis nog bestonden.
 - ⁴ H.A. Van Foreest, 1963, pp 52-69.
 - ⁵ J.G.Kruisheer, zie noot 3, pp 556-557.
 - ⁶ Algemeen Rijksarchief Den Haag(A.R.A.), archief familie Vredenburg inventarisnummer 642 zie ook: J.G.Kruisheer, Oorkondenboek Holland-Zeeland tot 1299 (1222-1245),1986. Eerste Nederlandse vertaling oorkonde 16 oktober 1248; *Willem, bij de gratie Gods gekozen Roomskoning, samen met zijn geliefde broer Floris aan alle christen gelovigen alle heil en goeds. Mogen allen die nu en in de toekomst deze oorkonde lezen weten, dat wij aan de edele mannen Simon van Haarlem en Wouter van Egmond, ridders, onze hof in Heemskerk die Hoflant wordt genoemd, met alle inkomsten en toebehoren, die tot onze beschikking staan, met onze mede- erfgenamen en opvolgers genoemd goed volgens erfrecht eeuwig vrij en ongestoord zullen bezitten. En opdat genoemde ridders, hun erfgenamen en opvolgers door geen van onze opvolgers of erfgenamen ooit in het bezit van genoemde goederen worden gestoord, hebben wij besloten deze akte met nze zegels te bevestigen. Gegeven te Haarlem, 16 oktober 1248.*
 - ⁷ J.C.Kort, Het archief van de graven van Holland 889- 1581, (3 delen) Rijksarchieven in Holland inventaris reeks nr 23, 1ste deel, pag. 38.
 - ⁸ J.C. Kort, Het archief van de heeren Van Haarlem (1254-1321) 's-Gravenhage, 1976 (zie inventaris verloren archieven leen 18).
 - ⁹ H.Junius, Batavia etc (1588) cap.17 blz 252; W. Van Gouthoeven, 1636 blz 80; J.Craandijk, 1900, p.51. Maar ook J.W. Groesbeek, 1981, begaat de fout pag, 115. Ook het Raap rapport (1989) neemt deze fout over.
 - ¹⁰ J.G.N. Renaud, 1960 nr.12.
 - ¹¹ P.A Hendriks, 1977, pag.18
 - ¹² G.P. Alders, De woontoren aan de Breestraat te Beverwijk in ruimtelijke en functionele context (onuitgegeven scriptie 1995.) 3.1.
 - ¹³ J.G.N.Renaud, Oosterwijk in Kennemerland, Berichten van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (R.O.B.) jrg. 10/11 , 1960/61.
 - ¹⁴ H.A. van Forreest, 1960/61.
 - ¹⁵ Met dank aan G.P.Alders die de vondsten nog eens kritisch onderzocht heeft en mij dit mededeelde.
 - ¹⁶ J. Roefstra, niet gepubliceerde aantekeningen,1986, zie ook: G.P. Alders, 1987 pp. 97-98.
 - ¹⁷ G.P. Alders, in; Archeologische kroniek over Noord-Holland 1985.
 - ¹⁸ zie noot 8 Leen 17.
 - ¹⁹ Mededeling H.van der Mey. J.Roefstra, waarneming baksteen kasteel Merestein, 1997, (1138 cm³) = ca.1350, zie; G.P. Alders, De vroegste baksteen in Holland en Friesland. Westerheem XXXIV (1985) pp 269-270. Recent onderzoek op het terrein leverde wederom 14de-eeuwse scherven op Het is te hopen dat er op het vrijgekomen terrein archeologisch onderzoek gaat plaatsvinden!
 - ²⁰ Jhr. Mr. Beelaerts Van Blokland, De afkomst van het geslacht van Egmond Van Merestein in: De Nederlandse Leeuw, nr 12 jrg. XXXII, 1914. Dek, 1958.
 - ²¹ J.G. Kruisheer, Oorkondenboek Holland-Zeeland tot 1299 (1222-1245) p.556-557 nr. 884 (1986) Het land wordt beschreven als: *“seunedalf viertel lant ende ien virendeel op het Hogbe dorpe die op streckend twischen den Broec sloet ende den Cukens wech, ende begint an die stege die an die beke leyt die Hemsker-*

ke ende Sinte Agbeten dorpe sceyt" uit; H.A. van Foreest, Een hof in Holland, zie noot 4. Het terrein en de genoemde beek vormen nog heden ten dage de grens tussen de gemeente's Beverwijk en Heemskerk.

²² Adrichem, een niet gepubliceerd intern rapport uit 1976 van het Museum Kennemerland. Mijn dank voor het gebruik van dit artikel.

²³ Leenkamer Holland no. 36, fol. 17 en 17v.

²⁴ J. Westenberg, Kennemerdijk geschiedenis (Amsterdam/Londen 1974).

²⁵ zie noot 12.

²⁶ Jaarverslag A.W.N 1989, en; onuitgegeven notitie's van de auteur

²⁷ Niet gepubliceerd intern rapport HSK51 (F.M. Wiegman) van de archeologische werkgroep Beverwijk-Heemskerk van de A.W.N. Mijn dank aan deze groep om dit te mogen vermelden. Tijdschrift Holland, Archeologische kroniek over 1975, jaargang 8, nummer 6, pagina 249, 1976.

²⁸ Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort 19C nr 72 (2 september 1970). Vondsten die gedaan zijn in 1969 door de A.W.N. Met dank aan de R.O.B.

²⁹ Westerheem XVII, 1968 (5), pag. 184, Archeologische kroniek van Noord- Holland; 1970, 1971, 1974, 1975, 1977, 1978, 1981 in, Tijdschrift Holland. Zie ook de jaarverslagen van de Archeologische werkgroep van het Museum Kennemerland. J. Roefstra, Karolingische scherven op de geest Hofland te Beverwijk, onuitgegeven notitie's 1986-1987.

³⁰ J. Roefstra, 1997.

³¹ Gemeentearchief Haarlem, Klooster-archieven inventaris nummer 5.2, Cartularium van de Orde van Sint Jan, of Cartularium van de Johanniter commanderie te Haarlem, volgnummer 360, folio 161, 8 februari 1345. Met dank aan drs. A. Schweitzer.

³² Jaarverslagen, Archeologische werkgroep van de Kennemer Oudheidkamer, 1968, 1971, 1981, 1983 en 1987.

³³ Archief Abdij van Egmond, inventarisnummers: 256 en 590. De 'scurviertel' was echter ten Noordwesten van Beverwijk gelegen volgens de topografische aanwijzingen in de leenbrieven. De mogelijkheid dat het aangetroffen bodemrelief de landbouwschuur is, vervalt hiermee.

Wij Jacop Berrudenzoen en Wouter Bartelmeesz. Scepenen in de Wyc maken cont allen luden dat voer ons quam Costijn Costijnsz en verliede dat hij vercoft hevet Gherid Melisz. Tien scell: hollants siaers jof payment also ghenghe en ghave es jn ewiliken pacht op dat huys en op dat erve dat gheleghen es binne der vrihed van der Wijck an die geest sijde en velegen hevet haer. Willem Huzozoen priester cappelaen in der Wyc op die noertzijde dair ub ten tiden dur Pouwe op woent en Claes van Adikendame op die zutzijde Aelbrecht Banyart op ghebuset hevet te betalen dese bov: pacht toette alle kersavenden en gelovet hem dese voerseide renten te waren binne der vriheit van der Wyc en veleyet hem mede van dese voerseidecoop al vol betaelt den lesten pemunt mitten coesten en dese voirs: rente niet te lessende ten wair dat sake dat Costijn voerseit Gerid voersproken tien scell: siaers in paymente also voers: es bewysede an also schreven renten en also vasten alse dese voirseide renten sien bij Gerijds moewille voorscreve in orconde dese brieve besegelt met onsen zegelen gegeve int jaer h:ren dusent driehondert viertich en viere des dinghesdaghes na Sinte Aechtendach.

³⁴ C.Dekker, 1983.

Uitgegeven bronnen

Kort, J.C., *Het archief van de graven van Holland, 889-1581*, dln 3, 's-Gravenhage

Kort, J.C., *Het archief van de Heren van Haarlem, 1254-1321*, 's-Gravenhage 1976

Kruisheer, J.G., *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299, 1222-1256*, Assen/Maastricht 1986

Meilink, P.A., *Het archief van de abdij van Egmond*, Den Haag 1951

Literatuur

Alders, G.P. De vroegste baksteen in Holland en Friesland, *Westerheem XXXVI*, 3, 1987

Beelaerts van Blokland, De afkomst van het geslacht van Egmond van Merestein, *Nederlandse Leeuw 12 jrg XXXII*, 1914

Cock, J.K.de, *Bijdrage tot de historische geografie van Kennemerland in de middeleeuwen op fysisch-geografische grondslag*, 1985

Craandijk, J., Proeve eener geschiedneis van het geslacht van Haarlem, in *Bijdragen voor Vaderlandse Geschiedenis en Oudheden*, 4e reeks I (1900)

Dek, A.W.E., *Genealogie der heren van Egmond*, 's-Gravenhage 1958

Dekker, C., *Het Kromme Rijngebied in de middeleeuwen, een institutioneel geografische studie*, Utrecht 1983

Foreest, H.A.van, een hof in Holland, *Bijdragen aan de Geschiedenis van Nederland*, 1963, p. 52-69

Foreest, H.A.van, Oosterwijk in Kennemerland, de geschiedenis van een versterkt huis, *Berichten ROB, jrg 10/11, 1960/61*

Gouthoeven, W.van, D'Oude Chronijke ende Historie van Hollandt, 1636

Groesbeek, J.W., *Middeleeuwse kastelen in Noord-Holland*, 1981

Hendriks, P.A., *De oudste bedelordekloosters in het graafschap Holland en Zeeland*, Hollandse Studiën 10, 1977

Hoek, C., De Hof te Vlaarding, *Holland jrg 5*, 1973

Junius, H. *Batavia etc.*, 1588

Renaud, J.G.N., Opgraving van het kasteel Oud-Haarlem, *Samen 29*, 1969, nr.12

Renaud, J.G.N., Oosterwijk in Kennemerland, *Berichten ROB 10/11*, 1960/61

Roefstra, J., Op zoek naar Albert Banjaert en zijn huis te Beverwijk (sint Agathenkerk), *Castellogica, Verkenningen, mededelingen van de Nederlandse Kastelenstichting*, III, Wijk bij Duurstede 1997, p. 279-284

Scholtens, H.J., *Uit het verleden van Midden-Kennemerland*, Den Haag 1947

Stam, J.P., Veldnamen in Heemskerk, *Historische Reeks, Historische Kring Heemskerk*, 1994

Vervloet, J.A.J., *Inleiding tot de historische geografie van de Nederlandse cultuurlandschappen*, Wageningen 1984

Westenberg, J., *Kennemerdijk geschiedenis*, Amsterdam/Londen 1974